

Ivan Puh

Demokracije nejednakosti: Tko (ni)je zastupljen u Saboru?

*Što se (nije) promijenilo nakon
parlamentarnih izbora 2024. godine?*

Impresum

Izdavač

Friedrich-Ebert-Stiftung
Regionalni ured za Hrvatsku i Sloveniju
Praška ulica 8
HR-10000 Zagreb

Za izdavača

Sonja Schirmbeck

Kontakt

office.zagreb@fes.de

Prijevod

Roberta Končar Dabić

Lektura

Tena Jurišić Karačić

Dizajn/Layout

Vesna Ibrišimović

Dizajn naslovnice

Vesna Ibrišimović

Tisak i produkcija

Kvik print

Isključiva odgovornost za sadržaj ove publikacije pripada autoru/-ici. Stavovi izraženi u ovoj publikaciji nisu nužno stavovi Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) ili organizacije za koju autor/-ica radi. Komercijalno korištenje medija koje izdaje FES nije dozvoljeno bez pisanog pristanka FES-a. Publikacije FES-a ne smiju se koristiti u predizborne svrhe.

Rujan 2025.

© Friedrich-Ebert-Stiftung, e.V.

ISBN 978-953-8376-33-7 (tiskano izdanje)

ISBN 978-953-8376-34-4 (elektroničko izdanje)

Detaljnije informacije o ovoj temi možete pronaći na:

➤ www.fes.de/publikationen

Ivan Puh

Demokracije nejednakosti: Tko (ni)je zastupljen u Saboru?

*Što se (nije) promijenilo nakon
parlamentarnih izbora 2024. godine?*

Sadržaj

Uvod	3
1. Zašto je zastupljenost važna?	4
2. Metodologija	5
3. Dob: nezastupljenost mladih, prevelika zastupljenost srednje životne dobi	6
4. Spol: Hrvatskom saboru nedostaje 28 zastupnica	8
5. Obrazovanje: rast „demokracije diploma”	10
6. Klasa zanimanja u Hrvatskom saboru	12
7. Rezultati	14
8. Preporuke	15
Reference	16

Uvod

Uloga parlamenta u svakoj demokraciji daleko nadilazi samo donošenje zakona – on je prije svega institucija koja bi trebala odražavati raznolikost društva i omogućiti da se glasovi svih građanki i građana čuju i uzmu u obzir. Idealno, zastupnici bi trebali biti presjek populacije, odnosno zrcalo njezine dobne, spolne, obrazovne i socioekonomske strukture. Time se ne osigurava samo formalna jednakost, već i stvarna uključenost različitih iskustava i perspektiva u politički proces. Kada određene skupine – poput mladih, žena ili radničke klase – ostanu izvan političke arene, ne samo da se smanjuje njihova mogućnost sudjelovanja u odlučivanju, nego se i produbljuje osjećaj društvene marginalizacije te raste nepovjerenje u institucije.

Politička reprezentacija u Hrvatskoj u posljednjih je nekoliko izbornih ciklusa predmet rasprava jer se pokazuje da Sabor, iako formalno najviše predstavničko tijelo, ne uspijeva u potpunosti ispuniti svoju reprezentativnu ulogu. Rezultati parlamentarnih izbora 2024. godine, koji su oblikovali 11. saziv Hrvatskog sabora, ponovno su otvorili pitanja o tome tko je u njemu doista zastupljen, a tko ostaje na njegovim marginama. Ova studija donosi detaljnu analizu strukture Sabora s naglaskom na dob, spol, obrazovanje i društvenu klasu zastupnica i zastupnika te ih uspoređuje s općom populacijom i prethodnim sazivima. Time se ne istražuje samo kvantitativna zastupljenost pojedinih skupina, već i širi politički učinci takvih nejednakosti na funkcioniranje hrvatske demokracije.

1.

Zašto je zastupljenost važna?

Parlament kao najviše predstavničko, odnosno reprezentativno tijelo u demokraciji trebao bi, u idealnom slučaju, predstavljati narod koji ga bira. Sam pridjev „reprezentativan” znači da bi trebao biti tipičan za određenu skupinu ljudi, što u kontekstu parlamenta znači da bi trebao služiti kao svojevrsno zrcalo nacije. Iz tog bi razloga idealni parlament trebao predstavljati heterogenost društva koje ga bira, tj. odražavati raznolikost u pogledu različitih demografskih parametara kao što su spol, dob, etnička pripadnost, socioekonomski položaj, stupanj obrazovanja itd. (Malović 2023). Drugim riječima, trebalo bi se težiti deskriptivnoj reprezentaciji koliko je god to moguće.

Parlamenti, kao i druge političke institucije, razvijaju ukorijenjene uzorke pravila, normi i dnevnih praksi, što znači da su otporni na promjene (Ahrens i Erzeel, 2024.). S obzirom na to da je parlament reprezentativno tijelo građana, reprezentacija može igrati ključnu ulogu u jačanju povjerenja javnosti u demokratske institucije. Zato su ponuda kandidata na izborima, ali i zakonodavni okvir važni kako bi se postigla reprezentacija s obzirom na sastav stanovništva jer će se građani lakše poistovjetiti sa zastupnicima s kojima dijele spol, dob, razinu obrazovanja, zvanje, zanimanje ili etničku pripadnost. Drugim riječima, zastupljenošću se osigurava osjećaj da zastupnici izravno zastupaju interese pojedinaca. Štoviše, ona je važna za stvaranje politika zbog izravnog iskustva i poznavanja problema društvene skupine kojoj određeni zastupnik pripada. Drugi važan segment zastupljenosti jest suzbijanje marginalizacije određenih društvenih skupina: žena, radničke klase, nacionalnih manjina i LGBTIQ osoba. Postojanje osobe u političkom životu koja dolazi iz marginalizirane skupine može poslužiti pojedincima kao poticaj na sudjelovanje. Sve u svemu, reprezentacija, odnosno zastupljenost, nije samo simbolična. Ona je alat koji može pridonijeti tome da se svačiji glas čuje te da su zastupnice i zastupnici sa stvarnim životnim iskustvima prisutni pri stvaranju i donošenju politika i odluka, a to je temeljno načelo svakog demokratskog sustava.

Znanstvene studije pokazale su da nedovoljna zastupljenost dovodi do isključivanja određenih skupina iz rasprava u parlamentu i šire perspektive pri donošenju odluka. Nadalje, u tim je studijama dokazano da neposredno iskustvo, stečeno uslijed pripadnosti određenom spolu, dobi ili zanimanju, predstavlja vrijedan resurs u oblikovanju dubljeg razumijevanja i tumačenja političkih problema (Kitschelt i Rhem, 2014.). Drugim riječima, zastupljenost većeg broja različitih perspektiva dovodi do boljih rješenja za građane.

Cilj je ove analize proučiti saziv Hrvatskog sabora s obzirom na dob, spol, stupanj obrazovanja i socioekonomski status kako bi se vidjelo koje su skupine ravnomjerno zastupljene, prezastupljene, podzastupljene ili čak potpuno odsutne. Zašto? Zato što se zastupljenost preljeva u politički utjecaj, a suprotno tomu, nezastupljenost podrazumijeva sustavno isključivanje određenih društvenih skupina. Analiza će sadržavati usporedbu sa sazivom Hrvatskog sabora iz razdoblja 2020. – 2024. s ciljem praćenja dijakronijskih promjena u strukturi saziva i trendove zabilježene u studiji FES-a, *Hrvatska: tko (ni)je zastupljen u Saboru?*, objavljene 2024. godine.

U Hrvatskom saboru sjedi 151 zastupnik. U ovom je radu analiziran 11. saziv Hrvatskog sabora koji je izabran u travnju 2024. godine. Prikupljeni i analizirani podatci odražavaju sastav Sabora iz rujna 2025. godine kada su bili dostupni podatci za oko 150 zastupnika.

2. Metodologija

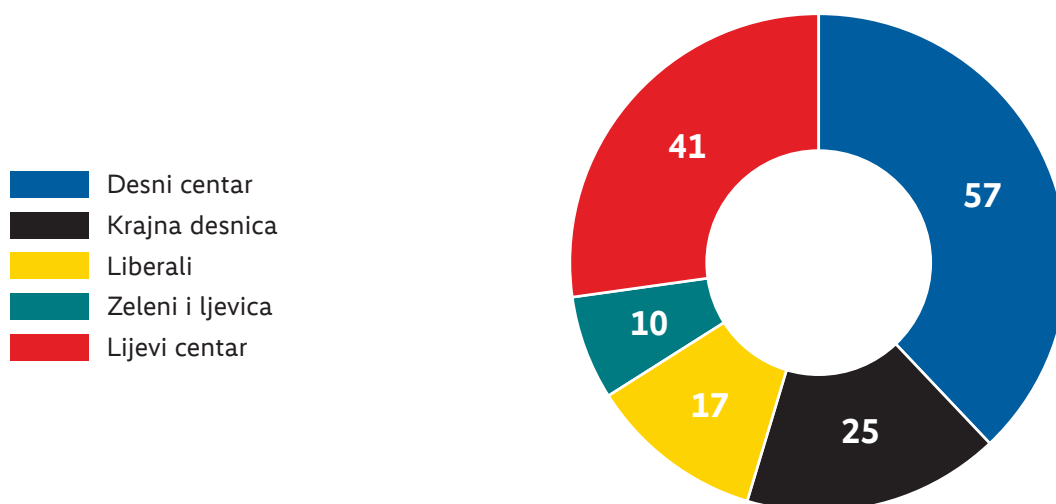
U analizi se koriste podatci popisa stanovništva iz 2021. godine u svrhu usporedbe sastava Sabora i opće populacije, čime će se ocijeniti uzorci zastupljenosti. Tom se usporedbom omogućuje ocjena zastupljenosti različitih društvenih skupina u Hrvatskom saboru, prvenstveno u smislu dobi i spola. U pogledu dobi, zastupnici su podijeljeni u sljedeće dobne skupine na temelju popisa stanovništva iz 2021.:

- 18 – 29 (mladi)
- 30 – 44
- 45 – 59
- 60+

Pri analizi društvenih klasa upotrijebit će se Oeschova shema klasa. Pritom se neće analizirati stranački sastav Sabora, već sastav na temelju ideologije koju saborski zastupnik predstavlja na temelju popisa s kojeg je izabran/-a (Slika 1). Ti će se podatci kasnije usporediti 10. sazivom Hrvatskog sabora kako bi se pratila demografska kretanja u sastavu i izradio arhetip trenutnog saziva Hrvatskog sabora koji će se potom usporediti s arhetipom prethodnog sastava.

Slika 1

Sastav Hrvatskog sabora prema ideološkoj pripadnosti

3.

Dob: nezastupljenost mladih, prevelika zastupljenost srednje životne dobi

Pogledamo li prvo podatke popisa stanovništva iz 2021., dobnu skupinu mlađih od 30 godina (koja uključuje građanke i građane koji imaju između 20 i 29 godina, iako pravo glasa stječu s 18 godina) čini 428 072 stanovnika. Statistički gledano, ovu dobnu skupinu – mlade ljude, koje se često naziva budućnošću zemlje – u idealnom bi slučaju trebalo predstavljati 25 saborskih zastupnica i zastupnika. U 10. sazivu Hrvatskog sabora, iz te dobne skupine nije bilo nijednog zastupnika, što znači potpunu krizu zastupljenosti. (Puh, 2024.). U trenutačnom je sazivu ta kriza i dalje prisutna, iako se podzastupljenost smanjila s 25 zastupnika na 24, odnosno u Saboru mandat ima samo jedan zastupnik iz te dobne skupine

Sljedeća su analizirana dobna skupina zastupnici u dobi od 30 do 44 godine. Prema popisu stanovništva iz 2021., u tu je skupinu pripadalo 755 277 građanki i građana. Njih je u 10. sazivu Hrvatskog sabora zastupalo 35 zastupnika iz te dobne skupine, što predstavlja blagu podzastupljenost u odnosu na idealnu zastupljenost od 44 zastupnika (Puh, 2024.). **U trenutačnom se sazivu ta razlika nešto smanjila: ova dobna skupina i dalje je blago podzastupljena s pet zastupnika manje od idealnog broja, što je manja razlika u odnosu na prethodni saziv.**

Sastav prema dobi u usporedbi s idealnom zastupljenošću

Tablica 1

dobna skupina	TRENUTAČNI SASTAV SABORA			IDEALNA REPREZENTACIJA			PREZASTUPLJENOST (+) PODZASTUPLJENOST (-)		
	mjesta	muškarci	žene	mjesta	muškarci	žene	mjesta	muškarci	žene
mlađi od 30	1	1	0	25	13	12	- 24	- 12	- 12
30 - 44	39	25	14	44	22	22	- 5	3	- 8
45 - 59	82	54	28	47	23	24	35	31	4
60+	28	22	6	34	16	18	- 6	6	- 12

Dobna skupina između 45 i 59 godina, koju je prema podacima popisa stanovništva iz 2021. činilo 804 100 građanki i građana, bila je prezastupljena za 30 zastupnika u 10. sazivu. Iako bi proporcionalan broj zastupnika za ovu dobnu skupinu bio 47, ona je u 10. sazivu Hrvatskog sabora bila zastupljena sa 77 zastupnika. (Puh 2024) **Zastupljenost ove skupine, 45-59 godina, u rujnu 2025. postala je još veća i sada je prezastupljena s pet dodatnih zastupnika.**

Posljednja je dobna skupina, demografski gledano, ona koju čine građanke i građani starije dobi, no s obzirom na dob odlaska u mirovinu i dostupne podatke, uračunati su podaci za dobnu skupinu od 60 do 70 godina. Njih je

prema popisu stanovništva iz 2021. godine bilo 567 875, što bi značilo da im u idealnom Saboru pripada 34 mjesta. U 10. sazivu Hrvatskog sabora oni su bili blago prezastupljeni s tri dodatna zastupnika (Puh, 2024.). No u trenutačnom je sazivu ova dobna skupina blago podzastupljena za šest zastupnika.

Imajući na umu ideološku pripadnost, statistički gledano, lijevi je centar „najmlađi”, dok su zeleni i ljevica „najstariji” (50 % zastupnika ima 60 ili više godina) (Tablica 1). No najmlađi zastupnik i jedini mlađi od 30 godina pripada liberalima. Valja spomenuti i da je jedan zastupnik desnog centra izabran u 11. saziv Hrvatskog sabora 2024. godine, kada je imao 29 godina.

Dob i ideološka pripadnost zastupnica i zastupnika

Tablica 2

Ideologija	Ukupno	Prosječna dob	Mlađi od 30	30 - 44	45 - 59	60+
Lijevi centar	41	49	0	15	22	4
Desni centar	57	52	0	11	33	13
Liberali	17	52	1	3	10	3
Krajnja desnica	25	52	0	7	15	3
Zeleni i ljevica	10	56	0	3	2	3

4.

Spol: Hrvatskom saboru nedostaje 28 zastupnica

Ustavom Republike Hrvatske zabranjena je svaka diskriminacija temeljem spola i roda, što je odraženo i u izbornom zakonodavstvu. Kao mjeru protiv rodne diskriminacije na izborima, Izborni zakon propisuje relativno ravnomjernu zastupljenost spolova na listama za Sabor, odnosno da podzastupljeni spol mora činiti najmanje 40 % liste. No zakon ne podrazumijeva *zip sustav* na listama kandidata, iako su ga neke stranke interno primijenile.

Potpuno i ravnopravno sudjelovanje žena u donošenju političkih odluka ključno je za njihovo osnaživanje i društvenu pravednost, no ono isto tako ima važne posljedice za političke rezultate i demokratski legitimitet (Ahrens i Erzeel, 2024.). Kada govorimo o spolu u Hrvatskom saboru, očigledno je da su žene podzastupljene u svakoj dobnoj skupini. U 10. sazivu Hrvatskog sabora bilo je 50 zastupnica u usporedbi sa 101 zastupnikom. Kako je navedeno i u studiji iz 2024., potencijal za ostvarivanje ravnoteže spolova u Hrvatskom saboru dolazi iz redova lijevog centra te zelenih i ljevice (Puh, 2024.).

Trenutačni, 11. saziv Sabora čini 102 zastupnika i 48 zastupnica, što znači da je **razlika u spolovima u Saboru ostala manje-više ista, s blagim padom u broju žena. Kako bi se postigla ravnopravnost spolova u Hrvatskom saboru, trebali bismo imati 76 zastupnica i 75 zastupnika. To znači da na sljedećim parlamentarnim izborima koji će se održati 2028. godine u 12. saziv Sabora hrvatske građanke i građani izabrati 28 žena više.**

Tablica 3

Spol i ideološka pripadnost sastava Sabora

Ideologija	Ukupno	Žene	Žene %	Žene 18 - 29	Žene 30 - 44	Žene 45 - 59	Žene 60+
Zeleni i ljevica	10	8	80%	0	2	2	4
Lijevi centar	41	19	46%	0	9	10	0
Desni centar	57	13	29%	0	2	10	1
Liberali	17	4	24%	0	0	3	1
Krajnja desnica	25	4	16%	0	1	3	0

Kada gledamo iz perspektive ideološke pripadnosti, **većina zastupnica dolazi iz lijevog centra, njih 19.** Iza njih je desni centar s 13 zastupnica. Zeleni i ljevica imaju osam zastupnica, dok liberali i krajnja desnica imaju po samo četiri zastupnice. (Tablica 2) No ako promatramo unutar-stranački omjer žena i muškaraca, **zeleni i ljevica su jedini politički klub gdje su žene u većini – 80 % zastupnica**, u odnosu na 20 % zastupnika. **Jedini politički klub koji je gotovo uspio postići ravnotežu spolova je lijevi centar gdje gotovo 50 % zastupnika čine žene.** Valja spomenuti da stranke lijevog centra većinom i primjenjuju *zip sustav* pri stvaranju izbornih lista. Desni centar sastavljen je od 29 % zastupnica, a nakon njega slijede liberali s 24 % zastupnica. **Najgore u pogledu ravnoteže spolova stoji krajnja desnica sa samo 16 % zastupnica.** Brojke su u postotcima slične onima u 10. sazivu Hrvatskog sabora. Ipak, primjećuje se općeniti blagi pad u broju zastupnica, s obzirom na to da u trenutnom sazivu Hrvatski sabor ima dvije zastupnice manje. Što se tiče predsjedništva Sabora, situacija je ostala ista – od pet članova, samo je jedna žena. Jednako kao i u prethodnom sazivu, **jedina potpredsjednica Hrvatskog sabora dolazi iz redova lijevog centra.**

Štoviše, analiza izbornih podataka pokazala je da **žena ima više šanse biti izabrana u Hrvatski sabor ako se nalazi na listi stranaka lijevog centra ili zelenih i ljevice.** Statistički gledano, **stranke lijevog centra spremnije su na svoje liste staviti mlađe žene.** Alternativno tome, mlađe žene u Hrvatski sabor mogu biti izabrane i s listi desnog centra, što je vidljivo i iz činjenice da su dvije najmlađe zastupnice upravo iz te stranke.

No ovo su samo pretpostavke na temelju dostupnih podataka, a političke stranke u Republici Hrvatskoj su te koje trebaju pokrenuti pozitivne trendove iz vlastitih redova imenovanjem i promicanjem kandidatkinja na izbornim listama za Sabor.

5.

Obrazovanje: rast „demokracije diploma“

Hrvatski sabor odražavao je karakteristike takozvane „demokracije diploma“ (Bovens i Wille, 2017.) u smislu stupnja stečenog obrazovanja, a i trenutačni je saziv u skladu s tim trendom.

Kao što je navedeno u studiji iz 2024. o sazivu iz razdoblja 2020. – 2024., samo 17 zastupnika (11 %) ima završenu srednju školu, [...] 13 zastupnika (9 %) ima status prvostupnika, 88 zastupnika (60 %) ima titulu magistra ili magistre znanosti, dok njih 29 (20 %) ima doktorat ili njegov ekvivalent (Puh, 2024.).

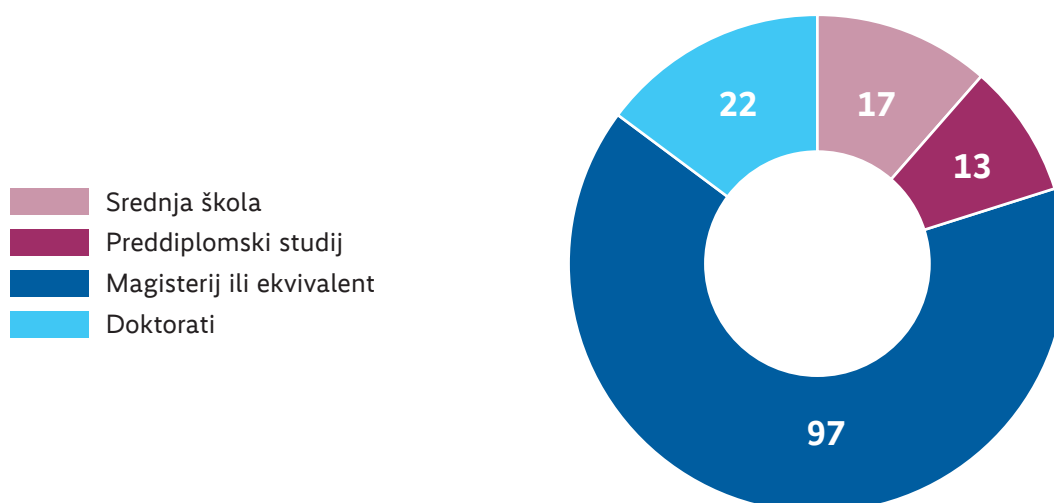
U trenutačnom, 11. sazivu 17 zastupnika (11 %) nije steklo diplomu višeg stupnja obrazovanja. Točnije, završili su trogodišnji ili četverogodišnji srednjoškolski program. Samo je jedan zastupnik (1 %) završio dvogodišnji visokoškolski program. 13 hrvatskih zastupnika ima diplomu prvostupnika ili njezin ekvivalent (9 %), dok većina od njih 97 ima magistarsku ili specijalističku diplomu, što čini njih gotovo dvije trećine (65 %). Broj doktorata u trenutačnom sazivu Sabora je 22, što znači da 15 % trenutačnih zastupnika ima titulu doktora znanosti. (Slika 2)

U usporedbi s prethodnim sazivom, postignuti stupanj obrazovanja trenutačnog saziva nešto je niži: broj zastupnika s magistarskom diplomom porastao je za 8 %, dok je broj zastupnika s doktoratom pao za 32 %. No broj zastupnika sa srednjoškolskom svjedodžbom i diplomom prvostupnika ostao je isti, uz jednog zastupnika s diplomom dvogodišnjeg visokoškolskog programa.

Kao što je vidljivo u studiji iz 2024., zastupnice u prosjeku imaju viši završeni stupanj obrazovanja od svojih muških kolega. Među zastupnicama, njih 63 % steklo je magistarsku diplomu ili njezin ekvivalent, što je za šest postotnih bodova više nego kod muškaraca, a njih 22 % ima doktorat ili njegov ekvivalent, što je za četiri postotna boda više nego kod muškaraca. Suprotno tome, samo 4 % zastupnica steklo je prvostupničku diplomu u usporedbi s 11 % zastupnika, što upućuje na to da biračko tijelo u Republici Hrvatskoj muškarcima „prašta“ niži završeni stupanj obrazovanja. Sve u svemu, evidentno je da žene općenito trebaju biti obrazovanije od muškarca kako bi bile konkurentnije za biti izabrane u Sabor (Puh, 2024.).

Slika 2

Obrazovni sastav Sabora

Ovogodišnje su brojke slične i potvrđuju trend da žene trebaju biti konkurentnije od muškaraca u smislu stečenog stupnja obrazovanja da bi bile izabrane u Sabor, a na temelju podataka iz 2025. ljestvica je za žene postavljena još i više. Među zastupnicama njih 73 % steklo je magistarsku diplomu ili njezin ekvivalent, što je za dvanaest postotnih bodova više nego kod muškaraca, a njih 17 % ima doktorat ili njegov ekvivalent, što je za tri posto više nego kod muškaraca. Suprotno

tome, samo 6 % zastupnica steklo je prvostupničku diplomu u usporedbi s 10 % zastupnika. **Najveći porast u brojkama vidljiv je kod magistarskih diploma gdje je postotak za žene narastao sa 63 % na 73 %.** Kao što je navedeno u studiji iz 2024., evidentno je da **žene moraju biti obrazovnije od muškaraca da bi bile konkurentne za biti izabrane u Hrvatski sabor** (Puh, 2024.), **još i više nego u prethodnom sazivu.**

Qeschova shema klasa

Tablica 4

	ZAPOSLENI			SAMOZAPOSLENI	
	Administrativna radna logika	Interpersonalna radna logika	Tehnička radna logika	Samostalna radna logika	
Viša uslužna klasa	Viši menadžeri računovođe, viši ministarski dužnosnici, stručnjaci za oglašavanje	Sociokulturalni stručnjaci nastavnici u srednjim školama, liječnici, predavači na sveučilištima	Tehnički stručnjaci inženjeri, IT stručnjaci	Samostalni stručnjaci odvjetnici, liječnici s privatnom praksom, nezavisni konzultanti	Veliki poslodavci menadžeri, vlasnici tvrtki, farmeri
Niža uslužna klasa	Niži menadžeri kvalificirano administrativno osoblje, kvalificirani komercijalni stručnjaci	Sociokulturalna zanimanja socijalni radnici, učitelji i nastavnici u osnovnim školama	Tehnička poluzanimanja kvalificirani radnici u tehničkim zanimanjima, medicinsko osoblje	Vlasnici malih tvrtki sa zaposlenima	
Radnička klasa	Kvalificirani službenici kvalificirani tajnici, skladištari	Kvalificirani pružatelji usluga prodavači, odgojitelji u vrtiću, medicinsko osoblje bez tercijarnog obrazovanja	Kvalificirani obrtnici električari, elektroinstalateri	Vlasnici malih tvrtki bez zaposlenih	
	Rutinski administrativni službenici agenti u pozivnom centru	Rutinski pružatelji usluga šankeri, čistači, zaštitari	Rutinski kvalificirani radnici radnici za strojevima, transportni radnici		

6.

Klasa zanimanja u Hrvatskom saboru

Oeschova klasifikacija zanimanja sociološka je shema za analizu društvenih klasa, a razvio ju je Daniel Oesch sa Sveučilišta u Lausanni. Mahom se upotrebljava u komparativnoj političkoj sociologiji i istraživanju stratifikacije, posebice u studijama ponašanja birača, nejednakosti i zastupljenosti.

Na temelju Oeschove klasifikacije klasa, 10. saziv Hrvatskog sabora uglavnom je sastavljen od članova iz više klase iz uslužnog sektora (118 zastupnika), dok je 19 zastupnika iz niže klase iz uslužnog sektora. Samo su dvoje zastupnika vlasnici malih poduzeća, a radnička je klasa minimalno zastupljena, sa samo 10 zastupnika u ovom sazivu (Puh, 2024.). **U trenutačnom su sazivu brojke slične: 115 zastupnika iz više klase iz uslužnog sektora, 18 zastupnika iz niže klase iz uslužnog sektora, šest zastupnika vlasnika malih poduzeća i osam zastupnika iz radničke klase.**

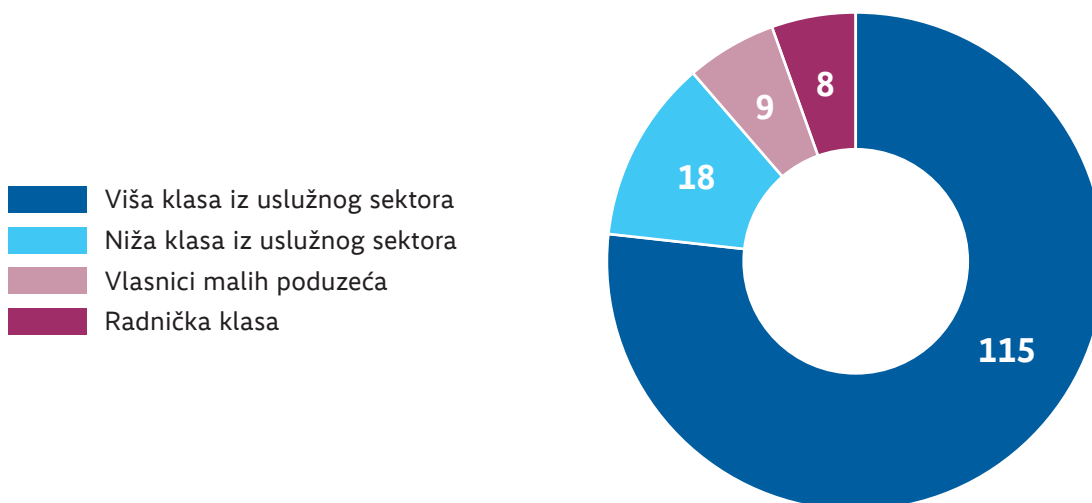
Uočeni početni trend potvrđuje podzastupljenost radničke klase u sastavu saziva. **Za sada se nijedna ideološka skupina ne može smatrati predstavnicom radničke**

klase. Sve četiri ideološke skupine – ljevica i lijevi centar, centar, desni centar i krajnja desnica – imaju sličan sastav zastupnica i zastupnika po klasi zanimanja prije ulaska u Sabor. **Međutim, može se primijetiti da brojčano najviše zastupnica i zastupnika iz radničke klase dolazi iz stranka ljevice i lijevog centra.** Usto, pojedinci koji se izjašnjavaju kao NKV radnici uopće nisu zastupljeni u Saboru.

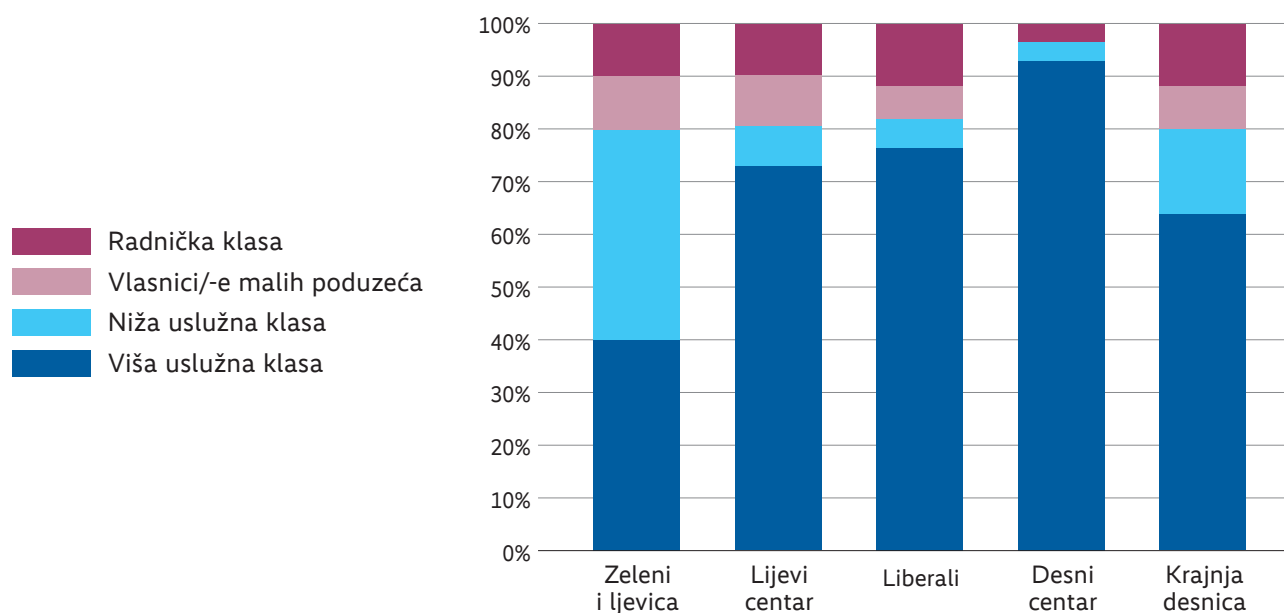
Od 115 pojedinaca iz više klase iz uslužnog sektora, njih 43 bili su gradonačelnici ili dogradonačelnici – odnosno, gradonačelnice ili dogradonačelnice, a njih 22 bilo je na upravljačkim pozicijama u javnom i privatnom sektoru. Njih četvero dolazi iz područja regionalne izvršne vlasti (župan ili zamjenik župana), njih desetero su sveučilišni profesori ili profesorice, dok je njih petero radilo kao odvjetnici ili odvjetnice prije ulaska u Sabor. (Slika 4)

Slika 3

Sastav Hrvatskog sabora prema društvenoj klasi

Društvene klase i ideološka pripadnost

Glavni razlog za uključivanje lokalnih i regionalnih političkih dužnosnika na kandidacijske liste za Sabor jest njihova početna veća vidljivost u javnom prostoru, što može povećati šanse da ih se izabere i služi time kao „mamac” za preferencijalne glasove na parlamentarnim izborima. To dovodi do zaključka da se obnašanje položaja u lokalnoj i regionalnoj izvršnoj vlasti može smatrati prednošću u vidu konkurentnosti za osvajanje mandata u Saboru. No važno je naglasiti kako takva praksa oduzima potencijalnu zastupljenost drugim demografskim skupinama (žene, mladi, radnička klasa, osobe bez tercijarnog obrazovanja) koje su manje zastupljene u Saboru. Drugi bi razlog mogao biti to što političke stranke Sabor tretiraju kao sustav nagrađivanja ili kompenzacije (bivšim) obnašateljima političkih funkcija.

Također, slično kao i u prethodnom sazivu, 78 saborskih zastupnika moglo bi biti svrstano u kategoriju karijernih političara prema određenim kriterijima: najmanje 10 godina saborske karijere, obnašanje političkih dužnosti na lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj razini prije i/ili tijekom saborskog mandata ili kombinacija tih uvjeta. Ovakva se podjela temelji na definiciji karijernog političara kao nekoga tko ima ograničeno profesionalno iskustvo izvan politike i tko ovisi o uspješnoj političkoj karijeri (O’Grady, 2019.). U 10. sazivu Hrvatskog sabora, tipičan hrvatski karijerni političar u Saboru bio je muškarac (64 muškarca naspram 15 žena), pripadao je dobnoj skupini od 45 do 59 godina (41 zastupnik), imao je magisterij ili njegov ekvivalent (51 zastupnik)

u jednom od ova tri područja: ekonomija (51 zastupnik), inženjerstvo (51 zastupnik) ili pravo (10 zastupnika). Njegovo zanimanje prije ulaska u Sabor bilo je javni dužnosnik, uglavnom gradonačelnik (30 zastupnika) i većinom je pripadao stranci desnog centra (42 zastupnika). U 11. sazivu Sabora, tipičan hrvatski karijerni političar je muškarac (60 muškaraca naspram 18 žena), pripada dobnoj skupini od 45 do 59 godina (42 zastupnika), ima magisterij ili njegov ekvivalent (54 zastupnika), uglavnom u području ekonomije (13 zastupnika), tehnoloških znanosti (9 zastupnika) ili obrazovanja (9 zastupnika). Prije ulaska u Sabor bio je javni dužnosnik, uglavnom gradonačelnik ili dogradonačelnik (42 zastupnika).

Statistički gledano, ove političke struje imaju najmanje 60 % karijernih političara u svojim redovima: liberali (75 %), lijevi centar (68 %) i desni centar (60 %). **U usporedbi s prethodnom studijom, karijerni političar u trenutnom sazivu i dalje je muškarac koji pripada dobnoj skupini od 45 do 59 godina, vjerojatno ima 52 godine, ima magisterij iz ekonomije, tehničkih znanosti ili obrazovanja (pravo više nije zastupljeno) te je vjerojatno obnašao izvršnu funkciju na lokalnoj razini prije ulaska u Sabor. Isto tako dolazi iz „starije” političke stranke – statistički gledano, vjerojatno liberala, lijevog centra ili desnog centra.**

7. Rezultati

Analiza trenutnog saziva Hrvatskog sabora potvrđuje uzorke demografske zastupljenosti naspram prošlog saziva, ponovno naglašavajući pritom trajne nejednakosti u dobi, spolu i društvenoj klasi, kao i raspodjelu karijernih političara na ideološkom spektru.

Mladi i pojedinci u dobi od 30 do 44 godine i dalje su poprilično podzastupljeni u Saboru – dapače, mladi su gotovo u potpunosti nezastupljeni. Suprotno tome, dobna skupina od 45 do 59 godina i dalje je prezastupljena, a u ovom je sazivu taj trend još naglašeniji. Iako većina mlađih zastupnika pripada lijevom centru ili liberalima, dobna raznolikost nije strogo ograničena samo na jedan ideološki blok. Jedan zastupnik u dobi od 29 godina izabran je s liste desnog centra, a jedini zastupnik mlađi od 30 godina pripada liberalima, što upućuje na to da mlađi kandidati nisu u potpunosti isključeni kod konzervativnijih opcija, ali su svejedno rijetki. Isto tako, **najmlađi progresivni hrvatski birači glasaju za zelene i ljevicu, no izabiru neke od najstarijih zastupnika.**¹

Žene su i dalje podzastupljene u Hrvatskom saboru. Najviše ih je brojčano i statistički u redovima lijevog centra te zelenih i ljevice. Te su političke struje ujedno pokazale i konzistentniju posvećenost uključivanju obaju spolova. Zanimljivo je spomenuti da je, unatoč općenitoj podzastupljenosti, najmlađa zastupnica izabrana s liste desnog centra, što upućuje na to da se neki ideološki segmenti ipak otvaraju mladim ženama, iako pomalo nekonzistentno. Valja primijetiti da žene u Saboru u prosjeku imaju viši završeni stupanj formalnog obrazovanja od svojih muških kolega.

U ovom sazivu prevladavaju zastupnici iz više klase iz uslužnog sektora, njih 115. Suprotno tome, samo 18 zastupnika dolazi iz niže klase iz uslužnog sektora, njih su devet vlasnici malih poduzeća, a samo osmero dolazi iz radničke klase. Ključno je naglasiti da nijedna politička stranka ili grupa trenutačno ne pruža dovoljnu zastupljenost radničke klase, što upućuje na značajan raskorak između zastupljenosti u parlamentu i šire socioekonomske strukture biračkog tijela.

Suprotno pretpostavci da karijerni političari uglavnom dolaze iz redova desnog centra, rezultati pokazuju da su dugoročne političke karijere prisutne na cijelom ideološkom spektru, uključujući i liberale i lijevi centar. Na temelju toga može se zaključiti da profesionalizacija i politički karijerizam nisu ograničeni samo na jednu političku struju, već su sustavne karakteristike čitavog hrvatskog parlamentarnog krajobraza. Valja istaknuti kako zeleni i ljevica i dalje jedini nemaju karijerne političare u svojim klubovima zastupnika, no budu li iste kandidatkinje i kandidati izabrani i na sljedećim parlamentarnim izborima, i ta će se politička grupacija pridružiti trendu koji zahvaća političke ideologije od desnog do lijevog centra.

¹ <https://n1info.hr/vijesti/za-koga-glasaju-mladi-a-za-koga-stari-biraci-najvaznije-je-da-mladi-ne-glasaju-nogama/>

8.

Preporuke

Idealan ili savršen parlament nikada nije izabran i vjerojatno neće biti. Međutim, što je diskrepancija između zastupnika i stanovništva veća, to će biti više propuštenih prilika za društveni napredak, što otvara prostor za daljnju nejednakost i rast nepovjerenja prema parlamentu kao instituciji.

Iz tih je razloga potrebno provesti određene mjere i aktivnosti kako bi se postigla što je veća moguća deskriptivna reprezentacija unutar Hrvatskog sabora, posebice kad su u pitanju žene, mladi i radnička klasa (kvalificirani i nekvalificirani radnici) na sljedećim razinama: stranačkoj, političkoj i promidžbenoj.

Mjere na stranačkoj razini

- postavljanje jasnog smjera stranke ka postizanju unutarstranačke rodne ravnopravnosti i promoviranje osnaživanja žena i svih dobnih skupina kako bi se postigla deskriptivna reprezentacija unutar same stranke
- osnivanje unutarstranačkih ženskih, omladinskih i studentskih tijela radi stvaranja politika, promoviranja poruka specifičnih za skupinu te poboljšanja vidljivosti te demografske skupine unutar i izvan stranke
- pokretanje rasprava o deskriptivnoj reprezentaciji unutar stranke, s partnerima poput nevladinih organizacija i sindikata te drugim političkim strankama u svrhu promoviranja jednakosti i nužnosti zastupljenosti svih skupina u političkom životu
- institucionalizacija mjera poput *zip sustava* za sve izbore (unutarstranačke, lokalne, parlamentarne, europske)
- uspostava sustava odgovornosti za nepoštivanje mjera za uspostavu što bolje deskriptivne reprezentacije
- ulaganje u žene i mlade kao buduće političarke i političare putem unutarstranačkih edukacija
- uvođenje rodno ravnopravnog dvojnog vodstva u stranci
- konstantan rad na uspostavi i održavanju atmosfere uključivosti i uzajamnog poštovanja unutar stranke.

Mjere na političkoj razini

- uvođenje *zip sustava* u izbornu zakonodavstvo, uključujući i za čelna mjesta na listama unutar omjera 60:40 s visokim novčanim kaznama strankama i listama koje krše te odredbe
- uvođenje kvote za mlade u izbornu zakonodavstvo
- izmjena izbornog zakonodavstva na način da podzastupljeni spol mora imati 40 % mandata u predstavničkom tijelu
- odlučnije suzbijanje rodno utemeljene diskriminacije (npr. razlika u plaći).

Mjere na promidžbenoj razini

- isticanje kandidatkinja i kandidata iz podzastupljenih skupina tijekom (pred)izborne promidžbe
- promoviranje rodne jednakosti u komunikaciji s općom javnosti i na javnim mjestima, npr. prosvjedima i skupovima
- pokretanje promidžbenih kampanja (plakati, tradicionalni mediji, društvene mreže).

Reference

Ahrens, Petra / Erzeel, Sylvia, *Beyond Parliaments* (2024): Stories of Gender Equality in and through Parliaments, Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance. <https://doi.org/10.31752/idea.2024.58>

Bovens, Mark A. P. / Wille, Anchrit (2017.): *Diploma Democracy: The Rise of Political Meritocracy*, Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198790631.001.0001>

Kitschelt, Herbert / Rehm, Philipp (2014.): Occupations as a Site of Political Preference Formation, in: *Comparative Political Studies* 47 (12), str. 1670. – 1706. <https://doi.org/10.1177/00104140135160>

Malović, Nenad (2023.): Problem zapadnoga društva prema Ericu Voegelinu, u *Svjedok* 30 (1), str. 81. – 98. <https://doi.org/10.62284/s.30.6>

O'Grady, Tom (2019.): Careerists Versus Coal-Miners: Welfare Reforms and the Substantive Representation of Social Groups in the British Labour Party, u *Comparative Political Studies* 52 (4), str. 544. – 578. <https://doi.org/10.1177/0010414018784065>

Oesch, Daniel (2006.): *Redrawing the Class Map: Stratification and institutions in Britain, Germany, Sweden and Switzerland*, Houndmills / Basingstoke / Hampshire / New York: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9780230504592>

Puh, Ivan (2024.): *Tko (ni)je zastupljen u Saboru?*, Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung.

O autoru

Ivan Puh po stuci je filolog, a svoje je obrazovanje stekao na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U svojem se znanstvenom proučavanju bavio političkim diskursom iz lingvističke perspektive. Bio je polaznik više akademija Zaklade Friedrich Ebert. Aktivistički se bavio pitanjima prava manjinskih društvenih skupina i zaštitom okoliša u više domaćih i međunarodnih oblika udruživanja. Od 2025. zaposlenik je Zaklade Friedrich Ebert u regionalnom uredu za Hrvatsku i Sloveniju.

O Demokracijama nejednakosti

Unequal Democracies projekt je FES-a Democracy of the Future. Glavni je cilj promicanje komparativnog razumijevanja o tome zašto nejednakost u glasovanju i drugim demokratskim procesima šteti našim demokracijama.

U izvješćima o državama pružamo detaljnije analize pojedinih nacionalnih konteksta s ciljem razvoja i rasprave političkih preporuka za donošenje odluka.

Demokracije nejednakosti: Tko (ni)je zastupljen u Saboru?

Analiza sastava 11. saziva Hrvatskog sabora pokazuje da Sabor i dalje nedovoljno odražava društvenu raznolikost. Mladi su gotovo u potpunosti nezastupljeni, žene su i dalje podzastupljene, a radnička klasa gotovo nevidljiva. Najzastupljeniji profil saborskih zastupnika i dalje čine muškarci srednje dobi iz više uslužne klase, s visokom razinom obrazovanja i karijerama u politici ili lokalnoj vlasti. Takva struktura stvara jaz između Sabora kao tijela koje reprezentira glas građana i samih građana te potiče nepovjerenje u institucije. Predlažu se mjere poput kvota, uvođenja zip sustava i jačeg uključivanja žena, mladih i radničke klase na izborne liste kako bi se osigurala pravednija i reprezentativnija demokracija.

Daljnje informacije o ovoj temi možete pronaći na:

➤ fes.de